

ΟΥΤΟΠΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ: Ένα σχόλιο για την 5η Συνεδρία του 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου για τη Διδακτική της Πληροφορικής

Είναι γεγονός πως σε κάθε συνέδριο, και για να μην υπερβάλλω, στα συνέδρια που συνήθως θυμόμαστε για πολύ καιρό μετά την πραγματοποίησή τους, συμβαίνει κάτι που τα «σφραγίζει», που αφήνει το ίχνος του και δημιουργεί αναμνήσεις. Η εισήγηση του Μιχάλη Μπλέτσα για το φορητό υπολογιστή των 100 δολαρίων, που πραγματοποιήθηκε κατά την 5η Συνεδρία του 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου για τη Διδακτική της Πληροφορικής στην Πάτρα, δικαιούται νομίζω να διεκδικεί αυτό το ρόλο. Ο εισηγητής συνεπήρε το ακροατήριο. Η ομιλία του δεν προκάλεσε μόνο ερωτήσεις, συζητήσεις και σχόλια, αλλά και θαυμασμό για την ιδέα, το τεχνολογικό επίτευγμα, την επιμονή και την αντίσταση, και ικανοποίηση και χαρά για την αποτελεσματικότητα... Προκάλεσε συγκίνηση.

Σε έναν πλανήτη όπου από τα 1,2 δισεκατομμύρια παιδιά, τα μισά –όπως είπε ο εισηγητής – ζουν χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα, η κατασκευή του OLPC (One Laptop Per Child) και η μαζική διάθεσή του μέσω των κυβερνήσεων των μη ανεπτυγμένων βιομηχανικά χωρών στην τιμή του κόστους είναι μια διαδικασία με πολλαπλές διαστάσεις. Κατ' αρχήν το ίδιο το τεχνολογικό αποτέλεσμα είναι εντυπωσιακό λόγω του μικρού του όγκου, λόγω της ειδικά κατασκευασμένης οθόνης της οποίας η απόδοση δεν επηρεάζεται από την πρόσπτωση του φωτός, αλλά και λόγω της σχεδίασης η οποία είναι απόλυτα προσαρμοσμένη στις προδιαγραφές της χρήσης από παιδικά χέρια. Η κατασκευή του συνιστά ούτως ή άλλως καινοτομία.

Ταυτόχρονα η ίδια η διαδικασία της κατασκευής του αλλά και η ιδέα της χρήσης του (εκτός των άλλων και μέσω του συνεργατικού interface) προάγει τη συνεργατικότητα. Το να μάθεις, τόνισε ο ομιλητής, να δουλεύεις με άλλους είναι από τα βασικά που πρέπει να μάθουμε στην εκπαίδευση, ζώντας σε μια κοινωνία όπου απαιτείται κοινή συνεισφορά. Το OLPC είναι επίσης ένα ανοικτό εργαλείο εκπαίδευσης ως προς τη λειτουργία του (χρησιμοποιεί το ελεύθερο λογισμικό), αλλά και ως προς τη χρήση του, αφού είναι προσαρμόσιμο σε ποικίλες εκπαιδευτικές χρήσεις, δίνοντας το πλαίσιο ώστε το παιδί να μάθει κάνοντας.

Πέρα όμως από τα τεχνικά και χρηστικά – παιδαγωγικά χαρακτηριστικά, υπάρχει στο όλο εγχείρημα και μια ηθική και κοινωνική διάσταση που του προσδίδει και ποιοτικά χαρακτηριστικά που το διαφοροποιούν από άλλα επιτεύγματα της εποχής και ανατρέπουν (εν μέρει, πολύ, λίγο ή εντελώς, δεν έχει στ' αλήθεια σημασία...) μια σειρά στερεοτυπικές, σε μεγάλο βαθμό, αντιλήψεις. Αποδεικνύεται για παράδειγμα ότι η τεχνολογία και η ηθική μπορούν και να συναντιώνται μέσα από χρήσεις με ανθρωπιστικό προσανατολισμό, επιβεβαιώνοντας, όχι πια μόνο λεκτικά, πως η φράση «τα πάντα είναι θέμα χρήσης» έχει πρακτικό νόημα. Φαίνεται επίσης ότι η τεχνολογική εξέλιξη δεν είναι πάντα ένας δρόμος μέσα από τον οποίο οι κοινωνικές αντιθέσεις οξύνονται. Οτι είναι δυνατόν, αν υπάρξουν οι υποκειμενικές προϋποθέσεις, να δούμε εικόνες όπως αυτές των παιδιών με τα χαμόγελα και τα laptops σε μαζική κλίμακα, ζωντανά και για πολύ.

Ωστόσο δεν έχουμε αυταπάτες. Ο ίδιος ο εισηγητής περιέγραψε ένα περιβάλλον, το επιθετικό περιβάλλον της καπιταλιστικής αγοράς, που μοιάζει να είναι έτοιμο να κατασπαράξει, με τις γνωστές, παλιές, δοκιμασμένες αλλά και εκσυγχρονισμένες μεθόδους, την απόπειρα να παράγεται πλούτος που θα επιστρέφει σε αυτούς που τον έχουν ανάγκη, χωρίς κάποιος να καρπώνεται το κέρδος.

Όμως, ανεξάρτητα από την έκβαση των πραγμάτων, έχουν ήδη προλάβει να υπάρξουν πολλοί, πάρα πολλοί, μικροί, χαρούμενοι «μάρτυρες» μιας ιστορίας που

αντιβαίνει στο προδιαγεγραμμένο για τα παιδιά των μη ανεπτυγμένων χωρών. Μιας ιστορίας που οι λίγοι κι όχι οι πολλοί πίστεψαν πως θα πετύχει. Μιας ιστορίας που δίνει καινούργιο περιεχόμενο στην έννοια του ρεαλιστικού. Μιας ιστορίας που η μεγάλη της αξία βρίσκεται ακριβώς στ γεγονός ότι αποτελεί την ενσάρκωση μιας ουτοπίας.

Η εισήγηση που ακολούθησε την προηγούμενη, ήρθε σε μια στιγμή που θα ήταν πολύ δύσκολο να κερδίσει την προσήλωση του ακροατηρίου, το οποίο με ζεστό, παρατεταμένο, ενθουσιώδες και κυρίως υποστηρικτικό χειροκρότημα αποχαιρετούσε τον εκπρόσωπο της βασικής ομάδας κατασκευής και προώθησης του OLPC. Παρ' όλ' αυτά και παρ' όλο που μίλησε στην αγγλική γλώσσα, ο καθηγητής Ben-Ari κέρδισε τις εντυπώσεις. Χρησιμοποιώντας απλές διατυπώσεις, μας οδήγησε σε πλούσια συμπεράσματα που με τη σειρά τους έθεσαν νέα ερωτήματα, δελεαστικά για τους ερευνητές της διδακτικής της πληροφορικής.

Στην εργασία του παρουσιάστηκε το Jeliot, το οποίο αποτελεί ένα σύστημα προσομοίωσης προγραμμάτων για τη διδασκαλία των εισαγωγικών μαθημάτων του προγραμματισμού. Μέσω του Jeliot επιτυγχάνεται οπτικοποίηση της διαδικασίας του προγραμματισμού, υποστηρίζοντας διπλά, εκπαιδευτικό και μαθητή. Η παιδαγωγική έρευνα που έγινε σχετικά απέδειξε ότι ο μαθητής βελτιώνει την προσοχή του, εμπλέκεται περισσότερο στη μαθησιακή διαδικασία και μαθαίνει ευκολότερα αφού αποκτά αναπαραστάσεις των δυναμικών πτυχών ενός προγράμματος. Παράλληλα ο εκπαιδευτικός εμφανίζεται να έχει στάση αποδοχής και ενσωμάτωσης του εργαλείου στη διδασκαλία του, ή θεωρεί ότι περιορίζεται ο έλεγχος που ασκεί στην τάξη και περιορίζει τη χρήση του Jeliot ή απορρίπτει στην πράξη τη χρήση του.

Το τελικό συμπέρασμα της εισήγησης αυτής είναι ότι τα εργαλεία του παιδαγωγικού λογισμικού μπορούν να αποβούν πραγματικά βοηθητικά, αποτελεσματικά και χρήσιμα μόνο σε συγκεκριμένο πλαίσιο ή για συγκεκριμένους μαθητές ή με συγκεκριμένους τρόπους ή (θα συμπληρώναμε εμείς) από συγκεκριμένους δασκάλους. Το συμπέρασμα αυτό έρχεται πραγματικά να εκφράσει μια βασική συνθήκη που πρέπει να απαντιέται καθημερινά και στο Πρόγραμμα Επιμόρφωσης των 120 επιμορφωτών της Διδακτικής της Πληροφορικής που διεξάγεται παράλληλα με το συνέδριο της Διδακτικής της Πληροφορικής στην Πάτρα αλλά και στη διάρκεια της επιμόρφωσης των 3200 καθηγητών Πληροφορικής.

Κατά πόσο δηλαδή μπορούμε, σαν πρόσωπα, σαν ομάδα επιμορφωτών, σαν κλάδος αλλά και σαν Επιτροπή Επιμόρφωσης να δώσουμε πειστικές απαντήσεις για το ποιον, που, πώς και γιατί θα διδάξουμε. Στην συζήτηση που άνοιξε τις εργασίες της 5ης συνεδρίας και που προηγήθηκε των δύο εισηγήσεων στις οποίες ήδη αναφερθήκαμε, έγινε προσπάθεια να απαντηθούν τα ερωτήματα αυτά. Είναι βέβαια φανερό πως βλέποντας ένα φαινόμενο από τα μέσα, τη στιγμή που εξελίσσεται, και όντας οι ίδιοι μέρος του συστήματος, οι προσανατολισμοί και οι αξιολογήσεις μας έχουν έναν συγκεκριμένο προσανατολισμό, που νομίζω πως –όπως είναι και αναμενόμενο– κοιτάζει περισσότερο προς τα μέσα.

Έτσι απ' ότι δείχνουν τα πράγματα είναι μάλλον απαραίτητο να συνυπολογισθεί το γεγονός της ανασφάλειας που αισθάνονται οι επιμορφωτές μπροστά στο επερχόμενο έργο τους. Ανασφάλειας που έχει να κάνει κυρίως με το γεγονός πως καλούμαστε να υποστηρίξουμε θεωρίες, μεθόδους και τεχνικές διδασκαλίας, με τις οποίες δεν έχουμε παρά μόνο μικρή πρακτική σχέση. Ως μαθητές, φοιτητές και εκπαιδευτικοί, υπήρξαμε αποδέκτες και χρήστες των παραδοσιακών τρόπων διδασκαλίας και παρόλο που το διδακτικό μας αντικείμενο μας προκαλεί και μας «προσκαλεί» να αποτολμήσουμε το νέο, δεν ρισκάρουμε την ανατροπή.

Ζητούμενο είναι λοιπόν κατά τη γνώμη μου, αφού γίνει αναγνώριση και αποδοχή της

πραγματικότητας, να τεθεί ο στόχος να αποκτήσουν οι επιμορφωτές όχι μόνο την ικανότητα της επιλογής των νέων διδακτικών εργαλείων αλλά και τη «δεξιότητα» της έκθεσης σε συνθήκες «υψηλού κινδύνου», δηλ σε συνθήκες όπου θα απαιτείται να ελέγχουν και να αναπροσαρμόζουν ανά πάσα στιγμή τις επιλογές τους, όπου δεν θα γνωρίζουν εκ των προτέρων χρόνους και αποτελέσματα, όπου δεν θα είναι προβλέψιμες οι μαθητικές στάσεις, και όπου η ανατροφοδότηση και αυτό-αξιολόγηση θα πρέπει να είναι μονίμως ενεργές. Μια τέτοια δεξιότητα δεν προκύπτει ούτε ως αποτέλεσμα μιας πειστικής διάλεξης ούτε ως αναγκαιότητα για μίμηση κάποιου δικού μας επιμορφωτή. Θα μπορούσε νομίζω να προκύψει μόνο ως εθελοντική «έκθεση» των επιμορφούμενων ανά ομάδες, στο πλαίσιο της επιμόρφωσης, σε μια διδακτική ώρα από κάθε εργαστηριακό 3ωρο. Δεν ξέρω αν είναι στόχος που χωράει μέσα στο αναλυτικό πρόγραμμα της επιμόρφωσης ή αν αποτελεί μη πραγματοποιήσιμο στόχο.

Ας δοκιμάσουμε να τον προσεγγίσουμε. Κι αν δεν ζήσουμε όλοι την ευτυχία του δημιουργού ενός σπουδαίου τεχνολογικού επιτεύγματος που ανέτρεψε την πραγματικότητα και ενσάρκωσε την ουτοπία, έχουμε πολλά καθημερινά στοιχεία να βάλουμε με την πραγματικότητα που ζει ο καθένας μας: στην επιμόρφωση, στο σχολείο, στην καθημερινότητα μας, που μας προσκαλεί να την ανατρέψουμε, ζώντας την ευτυχή περιπέτεια ενός ταξιδιού που φροντίζει για τον άνθρωπο και χρησιμοποιεί για πυξίδα τα όνειρα!!!

Τσαμπίκα Καράκιζα